

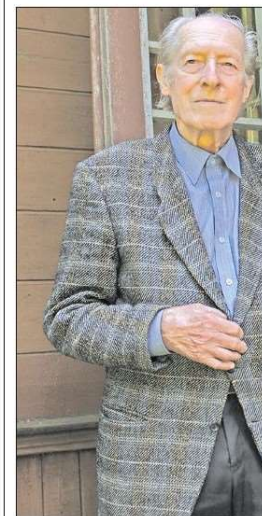
Sēļu zemes skaistākais, lielākais

Savas dabas bagātības, ainavas burvība, vēsture, kultūra, teiksmas un dziesmas

Līdz šai vasarai Sauku biju apmeklējusi vienu reizi, no kuras neko neatceros. 15. jūlijā devos uz Rožu svētkiem, kas norisinājās Saukā. Biju patīkami pārsteigta, jo sen nebiju izjutusi tik daudz mīlestības. Mīlestību uz vietu, kurā dzīvo, mīlestību uz darbu, ko dara, mīlestību pret dzimto māju, vecākiem un cilvēku, kas līdzās. Mana lielākā vēlēšanās — lai es kaut kriptiņu šīs mīlestības spētu aiznest līdz lasītājiem!

Māja ar n

KOPĀ NO 1964. GADA — Dace un V

Otrās mīlestības stāsts tika rasts Saukas "Lejas Arendzānos". Kurš nezina melodiskās bērnu dienu dziesmas "Lelles jaka", "Kakīts mans", "slava sniedzīnam" un citas? To autorkomponists Arvids Žilinskis. Viņa māja ir saglabāta dzimtas mājās "Arendzānos".

Lielā koka māja ar kokgriezumiem laipni sagaida komponista dēls p Valts Žilinskis ar sievu Daci. Stāsts māti, tēvu, rādot viņa lietas, dēla acīs dās ar lielu mīlestību un pietāti. Varēt te mīlestība ik uz soļa. Arī pret puķē kurās tajā stāv jau no 1989. gada. Tā: dejas Valta mammas Mildiņas grieziķes, kuras ne sirds, ne roka nav cēlu mest.

Mājai nekad nav bijis muzeja s taču Valta kungs, kad vien ir "Lejas dzānos", labprāt pastāstīs par savu t ievērojamo latviešu komponistu.

Saglabātas visas rozes

Ieejot mājās, elpa aizraujas, palūķ uz rozēm skapjaugšā. Tās Arvidam Žil pasniegtas uz Operas skatuves pēc koncertiem. Sākot ar 1955. gadu, komponists atzīmēja 50. dzīves jubileju. Ži klausītāju pasniegtos ziedus nespēj: vien izmest, jo tie taču gādāti un dāvi labām domām un labiem vēlējumier: žāvējām, salikām kaudzītē un likām u ja. Katru gadu pa kārtiņai klāt. Marta bija tēva autorkoncerti" stāsta Valts Ži "Bija līdz griestiem, nu jau nosēdušā: pat arī zīmējums, ko dāvinājuši Ope: koratori pēc "Zelta zirga" iestudēšan mējumā attēlots jātnieks zelta zirgā. kam komponista vaibstī, bet pātāga rokā nošu atslēga.

Daudz mūzikas sacerēt

"Māja celta 1903. gadā, to uzbūvē

Sēliete no matu galiņiem līdz papēžiem

Īsumā iepazīstinot ar Sauku, man negribējās pārskopēt sausus faktus no interneta, jo Saukā es satīku kādu kolorītu personību — Veltu Lāci. Veltas kundze teic, ka esot trīskārša sēliete — ar lielo S veselās trīs reizes: dzimusi Sēlpilī, tad dzīvojuši Staburagā, nu jau 55 gadus Saukā. Sēliete no matu galiņiem līdz papēžiem un kā sēliete jūtas ļoti labi.

"Bērni ir mana sūtība," saka Velta. 34 gadi pagājuši, strādājot Saukas arodskolā. Ar zēniem viņa ļoti labi sapratās un nevienu no audzēkņiem nav aizmirsusi. Kā savu moto viņa citē nereti Veltas Tomas teikto: "Labu domāt, labu darīt, labi būs." 18 darba gadi aizvadīti, vadot Saukas bibliotēku. Ar sirdi viņa ir Saukas kopienā, kas godā tur Atmodas laika vēsturi, lai to zinātu arī jaunā paaudzē. Šobrīd aktīvais darbs nomainīts ar aktīvo atpūtu, jo, kur vien varēs, Velta Lāce piedalīsies, darīs un atbalstīs. Tādēļ kurš gan labāk zinās pastāstīt par Sauku, ja ne Veltiņā?

Sava vēsture un kultūra

Sauka ir 155 km attālumā no Rīgas, 12 km attālumā no Viesītes, 6 km attālumā no pagasta centra Lonē.

Ar ko gan Saukas pagasts būtu interesants tiem, kas varbūt par šādu vietu nekad nav dzirdējuši? "Sauka, kas atrodas nomaļus no visiem lielajiem ceļiem, cieši ierīvējusī latviešu kultūras dzīvī. Tāpat kā citām vietām, arī Saukai ir savas dabas bagātības, ainavas burvība, vēsture, kultūra, teiksmas un dziesmas. Tā izsenis bijusi viena no sēļu zemes skaistākajiem, lielākajiem, gaišākajiem novadiem. Visiem zināms Saukas ezers, Ormaņkalns, Dievkalniņš, Saukas baznīca. Pagātnē redzam, ka Saukas pagasts savas plašākās robežas un iedzīvotāju skaitu sasniedzis 1896. gadā, kad pie toreiz pastāvošā Vecsaukas pagasta pievienojās Jaunsaukas, Saukas mācītājmuižas un Dzērves pagasts, radot kopēju pašvaldību ar nosaukumu "Saukas pagasts", teica pagasta vecāks Priedulāns 1937. gadā. Ar laiku pagasta teritorija mainījies — palikusi ļoti maza," teic Veltas kundze.

Sauka ir daudz Latvijā ievērojamu cilvēku dzimta vieta. Te dzimuši Latvijas Republikas izglītības ministrs (1921—1923) Aleksandrs Dauge, zobārsts, grāmatizdevējs un sabiedriskais darbinieks Pauls Dauge, fotogrāfijas pamatlicējs Martiņš Buclers, komponists Arvids Žilinskis, mākslinieks Nikolajs Malcenijs un citi.

VELTA LĀCE Rožu svētkos satika savu bijušo audzēkni.

"1939. gadā Saukas ciema centrā uzcelta lielāko celtni Latvijā, kam deva nosaukumu "Saukas Vienības nams", un vēlāk tajā 50 gadu garumā darbojās Saukas arodskola. Tagad Vienības namā saimnieko privātpašnieks, tas stāv drūms, iet postā," ar smagu sirdi noteic Veltas kundze. Taču pagastā ir divas bibliotēkas, tautas nams, "Krogas pie Viktora", kopdarbības sabiedrība "Poceri", kur audzē ābolus, bumbierus, ķiršus, zemenes, upenes. Agrāk te bijis pagasta centrs. Ļoti aktīva ir Saukas kopiena ar centru Saukas bibliotēkā. Kopienā ir privātais peoniju dārzs, ko izveidojusi Lūšu ģimene.

Septiņas grāmatas

Kā iepazīt Sauku? "Vai atradīsiet tādu pagastu, par kuru izdotas septiņas grāmatas?" jautā Velta Lāce. "Tie ir "Mūsu stāsti", ko kopā ar domubiedriem veidojusi Saukas sabiedriskā centra vadītāja, ģimenes ārste Māra Ose. Pirmā šajā sērijā ir "Dzērviēši, lonieši un saucieši laiku lokos", ko veidojuši paši iedzīvotāji. Tajā var izlasīt patiesas

atmiņas par pagastu. Tur ir arī Zentas Cirules stāsts par Sauku, un tajā var izlasīt gan par valodu, jaukus teicienus, sauciešu parunas un sakām-vārdus. Piemēram, birst asaras kā "Bincānu" kupei uz tauku podu skatoties. "Bincānu" mājas ir vēl šodien. Vai arī — siksts, miksts kā "Ūbulānu" priegs; runā kā Sūdājs ar vardēm. Sūdājs esot bijis pagasta vecākais no "Sūdāju" mājām. Viņš gājis mājās no kāda saviesīga pasākuma, pirms tam nedaudz "iestiprinājies". Bijis maijs, un vārdes diķi kurkstējušas kā negudras, tad nu viņš vardēm esot ko teicis. Pārējās grāmatas ir "Saimnieču grāmata", "Dzeja", "Atmiņu pavedieni", "Mājvietas un ļaudis", "Atrgriešanās", "Tuvumā un tālumā". 2013. gadā sadarbibā ar Viesītes novadu tika izdota Arvidam Žilinskim veltīta grāmata ar bērnu dziesmām "Melnkaķītis baltķepītis".

Taču pāri visam ir stiprie cilvēki — zemnieki. Lielas un mazas zemnieku saimniecības. Viņu priekšā jāpakanās! Viņi visi strādā. Mums ir maizīte, rozes, gaļa, kartupeļi, mums ir viss!" ar lepnumu teic Veltas kundze. "Sēlis ir stingrs savā būtībā, nelokāms, viens pamatīgs cilvēks!"

Arvids Zilinskis, gaišākais stūrītis — Sauka

Mīlestības auru

Arvids Zilinskis.

gan
iesmi-
'Laba
ors ir
pie-
Lejas

n. Mūs
ianists
ot par
piepil-
n teikt,
n vāzē,
s ir pē-
tās pu-
sies iz-
tatura,
Aren-
ēvu —

ojoties
inskim
autor-
l kom-
ilniskis
a tāpat
ināti ar
n! "Pa-
z skap-
beigās
linskis.
s." Tur-
ras de-
jas. Zi-
jātnie-
us vietā

ts
ja vec-

tēvs. Mans tēvs piedzima 1905. gadā," stāsta Valts Zilinskis un rāda uz durvīm, kas saglabājušās no tiem laikiem, vien pirms gadiem 40 mazliet uzlabotas. Interesanti, ka šiem darbiem meistars nav algots, tāpat kā pārējiem. Ar tiem ticis galā komponista dēls. Vēlāk atklājās, ka Valta kungam neviens darbs nav par grūtu un ir padarāms.

"Te daudz mūzikas sacerēts," saka Valta kungs un rāda uz klavierēm, kad ieejam komponista darbistabā. "Uz šīm klavierēm tapa pēdējie darbi — opera "Pūt, vējini!", balets "Lolitas brīnumputns", pēdējais klavierkoncerts." Šajā istabā pie sienas gleznā Arvids Zilinskis, tas ir kāda krievu mākslinieka darbs. Muzejam glezna bija par lielu, tādēļ vieta tai rasta dzimtajās mājās. "Tā ir ļoti izteiksmīga, pēc koncerta konservatorijā," saka Valta kungs, raugoties uz gleznu.

Par komponista dzīvi stāsta arī fotogrāfijas. Vienas viņš ir ģimenes lokā, bildēs ir iemūžināti dzīves notikumi — kāzas, konservatorijas beigšana, ģimenes ekskursijas, vietējā ezerā makšķerējo. "Te es bērniībā, te mana mamma," saka Valta kungs, norādot uz fotogrāfijām. Citās kopā ar sava amata brāļiem — mūziķiem. Tajās redzami dziedātāji, kas izpildījuši viņa dziesmas — Pēteris Grāvelis, Jānis Sprogis, Jānis Zābers, Žermēna Heine-Vāgnere, Solveiņa Raja un citi. Fotogrāfija, kas uzņemta kādos Dziesmu svētkos, kopā ar diriģentu Kokaru.

Par piemiņu no Ulmaņa — cepure

Komponists bija autā cieniņš, milēts, par to liecina tas, ka autorkoncertos parasti bija pilna Operas zāle, tie norisinājās divas dienas pēc kārtas un visas biļetes tika izpirktas. Vienā no fotogrāfijām atpazīstam Jāzepu Vitolu. Savu foto viņš dāvināja tiem saviem studentiem, kas pie viņa mācījās kompozīciju.

Interesants bija atklājums, ka Arvids Zilinskis bija mācījis ne tikai mūziku, bet arī gleznošanu pie Jūlija Madernieka. Ma-

dernieks savam audzēkņim bija uzdāvinājis gleznu ar Staburaga klinti, kā arī vēlāk zīmējis vāka noformējumu komponista nošu grāmatām. Tikpat interesants ir stāsts par par karakulādas cepuri. "Tēvs bija sacerējis dziesmu "Karogs" ar Virzas vārdiem, tās pirmatskaņojums notika universitātes aulā. Pirmajā rindā sēdēja Kārlis Ulmanis. Viņam dziesma tā iepatikas, ka otrajā dienā mūsu dzīvoklī ieradās viņa adjutants ar konvertu, kurā 200 latu. Par to naudu tēvs nopirka šo cepuri kā piemiņu no Kārļa Ulmaņa dāvinātās naudas," stāsta komponista dēls. Sīrnība un aizkustinājums pārņem, raugoties uz koka sūpulti. Tas mājas bēniņos bija glābājis no 1905. gada.

Koncertā uzdāvina kaķi

Savulaik Saukā norisinājās muzikāls pasākums "Skanošās dienas Saukā". Pirmais notika 1975. gadā, parasti brīvā dabā. Vēlākajos gados piemiņas koncertos muzicēja Jēkabpils Mūzikas skolas, kurai piešķirts Arvida Zilinska vārds, audzēkņi, un tie notika "Lejas Arendzānos". Pandēmija šiem koncertiem pārvilka svitru. Varbūt vajadzētu atsākt rīkot? Valta kungam grūti atbildēt uz šo jautājumu. Vai kādam būtu interese piedalīties?

Uz divāna izkārtoti tautiskos rakstos adīti cimdi, austas salles, tautu meitas, lelles, lāči. Te sarindoti arī māla svečturi, vāzes un krūzes. Nemaz nav jājauc, skaidrs, ka tās ir dāvanas no koncertiem, un mākslinieks tās saglabāja, ko tagad turpina darīt viņa dēls ar ģimeni. Vedekla Dace atceras, ka neparastākā dāvana, ko viratēvs saņēmis koncertā, bija kaķis.

Jāmaina dziesmas vārdi

Vērtība ir arī koncertu un izrāžu afišas, un tās nav parasti papīri pie sienas. "Lolitas brīnumputnam" — 50. izrāde, vairākas afišas ir operai "Zelta zirgs" — pirmizrādes, 50., tad 100., 150. un 200. izrādes. Šī opera tika izrādīta 200 reizi. Pēc tam mainījās Operas vadība, un "Zelta zirgs" vairs netika iekļauts repertuārā. Gadā, kad komponistam bija 75. jubileja, Operas repertuārā bija četri viņa skatuves darbi — "Zelta zirgs", "Spridītis", "Pūt, vējini!", "Lolitas brīnumputns". Kulminācija bija koncerts Operas zālē. Bez starpgadījumiem neiztika A. Zilinska muzikālā komēdija "Zilo ezeru zemē". Libreta un lugas autore Elina Zālite tika uzaicināta pie toreizējā kultūras ministra Kalpiņa, un viņš lika parrakstīt dziesmas tekstu — ievīt kaut ko tam laikam atbilstošu. Zālitei bija: "Mana dzimtene jaukā, sentēvu zeme!". "Sentēvu" tika nomainīts ar "padomju". Vēlāk kori sāka dziedāt — zilo ezeru zeme. 60. un 70. gados šī dziesma bija Dziesmu svētku repertuārā. Vai pēdējo Dziesmu svētku repertuārā tika iekļauta arī kāda no komponista Arvida Zilinska dziesmām? Nē, viņš taču ir padomju komponists! Tas ģimeni sarūgīna, jo visi, kas tajā laikā darbojās, bija padomju komponisti!

Visi būtu muzikanti!

Piemiņa no izrādēm ir arī programmiņas. Zilinska skatuves darbiem libretus rakstīja viņa sieva Milda, citam tos rakstīti viņš neuzticēja. Starp citu, Mildiņa allaž sameklēja

DAŽĀDAS PIEMIŅAS LIETAS.

KONCERTOS DĀVINĀTĀS rozes.

arī dziesmas rindas, kuras komponists ietērpa mūzikā.

"Lejas Arendzānos", sākot ar 1970. gadu, Arvids Zilinskis pavadīja vasaras. Te sacerēja savus pēdējos skatuves skaņdarbus, solo dziesmas. "Te viņam ļoti veicās. Lauku atmosfēra un bērniības atmiņas palīdzēja strādāt," saka Valta kungs. Smags Zilinsku ģimenes dzīvē bija 1940. gads. Arī viņiem bija paredzēts "ceļojums" uz Sibīriju. Saimniecība bija liela, ienākumi bija, arī tādās mājās varēja atļauties. Lidz pat 50. gadiem komponists šī imeošana dēļ vairākas apmeklēt dzimto pusi. Mieru lika, kad viņš kļuva slavens.

Reizē ar mīlestību katrā soli ir arī mūzika. Daces kundze teic, ka vīra vectēvs arī bija muzikāls, spēlēja harmonikas, vijoli. Kādreiz, kad sirmajam vīram pārmeta, kam bija māju celt, ja tikai viens dēls un tas pats Rīgā mūziku mācās. Atbilde bijusi — pat ja būtu pieci dēli, visi būtu muzikanti! Par profesionāliem mūziķiem kļuvuši arī Arvida Zilinska mazdēls Gints un mazmazdēls Matiss.

Uzziņa

- ♦ Arvids Zilinskis sacerējis vairāk nekā 200 solo dziesmu, 80 kora dziesmu un vairāk nekā 300 bērnu un jauniešu dziesmu.

Avots: Vikipēdija

Vēl Daces kundze piebilst, ka komponists labprāt sarunājās ar cilvēkiem, viņš to spēja arī jebkuru. Īpaši viņam patika doties uz tirgu un aprunāties ar tirgus sievieti. Kad ieradās Saukā, sarunbiedri bija vietējie iedzīvotāji.

***

Kad dodamies projām, Valta kungs parāda vēl vienu relikviju — sienas pulksteni ar čiekuriem, kas hanteles smagumā. Ārā apskatām ābeldāru, klēti, un laiks brukt mājās. Dace un Valts Zilinski mūs pavada līdz mašīnai, taču mājās braukt kaut kā negribas. Jūtam, ka viņu mīlestības siltums ticis arī mums, kas silda joprojām.

→ 10. lpp.

Projekts "Sēlijas kopienu stāsti" tiek īstenots ar Valsts kultūrkapitāla fonda mērķprogrammas "Latviešu vēsturisko zemju attīstības programma" projektu konkursa "Sēlijas kultūras programma" finansiālu atbalstu.